תורה אור

מכלל דעבד כשר *אמר רב אסי אמר רבי יוחנן *אין העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין, מתקיף לה ר' אלעזר טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה כשר, והא עובד כוכבים והא כותי דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו דתנן *העובד כוכבים והכותי שתרמו משלהם תרומתם תרומה ותנן *עובד כוכבים שתרם של ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה מאי טעמא לאו משום דכתיב *(אתם) גם אתם מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל? *אמרי דבי ר' ינאי - לא, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין, ואע"פ (מוסבר לקמן) ששנינו *הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו מאי "אם היתה עוברה זכתה לו"? כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן תרתי אמר: *נראים דברים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו, ואם לחשך אדם לומר זו הלכה שנויה - אם היתה עוברה זכתה לו אמור לו שני גדולי הדור פירשו את הדבר ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק חד אמר הא מני רבי היא דאמר *המשחרר חצי עבדו קנה וחד אמר מאי טעמא דרבי בהא קסבר *עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה: **מתני'** *אף הנשים שאינן נאמנות לומר "מת בעלה" נאמנות להביא את גיטה: חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה, *מה בין גט למיתה? שהכתב מוכיח. *האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם": **גמ'** והתניא "כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה" אמר רב יוסף לא קשיא כאן בארץ כאן בחו"ל: בארץ דלאו אדיבורה דידה קא סמכינן מהימנא בחו"ל דאדיבורה דידה קא סמכינן לא מהימנא, א"ל אביי אדרבה *איפכא מסתברא בארץ דאי אתי בעל מערער משגחינן ביה דאיכא למימר לקלקולא קא מיכוונה לא מהימנא, בחוצה לארץ דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה מהימנא, תניא כוותיה דאביי: ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ע *אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו: ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה, היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה וממקום

מכלל דעבד כשר · וכי היכי דכשר להבאה להיות שליח להתגרש כך כשר לקבלה להיות שליח להתגרש שאין חילוק טעם ביניהם: **הא במילתא דאיתיה** · כגון תרומה שאסור לעבד לאכול טבל ואם יש לו טבל שניתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו מפריש תרומה הימנו ותרומתו תרומה דעבד כאשה בכל מצות ותימא נמי דכשר להיות שליח לתרום: **שתרמו את שלהן תרומתן תרומה** · ואסורה לזרים דסבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר והקדש העובד כוכבים הקדש כדילפי' (חולין דף יג:) מאיש איש לרבות את העובדי כוכבי' שנודרים נדרים ונדבות כישראל: **אפילו ברשותו** · של ישראל שעשאו שליח אין תרומתו תרומה: **מאי טעמא** · איכא תרומה: **לאו משום** · דשליחות דתרומה דכתיב "כן תרימו גם אתם" ודרשינן מדמלי למכתב 'אתם' וכתב "גם אתם" לרבות שלוחכם ואיתקש שליח לשולחו בהאי קרא למימר דמה אתם בני ישראל אף שלוחכם ישראל ומהאי מיעוטא איכא למעוטי נמי לעבד שתרם את של ישראל ברשות: **לא, מה אתם בני ברית** · מהולים ובאו בברית מצות: **אף שלוחכם בני ברית** · לאפוקי עובד כוכבים אבל עבד=בן ברית הוא דכתיב (דברים כט) מחוטב עציך וגו': **ואף ע"פ ששנינו** · בברייתא במס' תמורה האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו לעובר בקבלת גט זה להיות משוחרר: **מאי אם היתה עוברה** · מה ענין שחרור אצל 'גט אשה' דקאמר "אע"פ ששנינו" הא ודאי בתורת שחרור איתיה: **ר' יוחנן תרתי אמר** · חדא הא דגט אשה, ועוד אחריתי, ואמילתא אחריתי קאמר "אע"פ"-והיינו מילתא אחריתי "נראין דברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו": **מיד רבו של חבירו** · שאין רבו שלו, דכיון דעבד איתיה בתורת שחרור שליח נמי מצי מיהוי: **אבל לא מיד רבו שלו** · אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסרו גט בידו לא יצא גט מרשותו ואע"ג דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא 'דגיטו וידו באים כאחד' דשיחרורא דידיה הוא אבל לאחרינא לא: **ואם לחשך אדם** · בלחש להקשות ולומר הרי שנויה היא שאף מיד רבו שלו מקבלו לחבירו ששנינו אם היתה עוברה זכתה לו אלמא שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה: **המשחרר חצי עבדו קנה** · העבד אותו חצי: **וחד אמר** · מוסיף ומקיים פירוש הדבר: **מאי טעמא דרבי בהא** · הא לא חצי עבדו הוא דתרי גופי נינהו: **קסבר עובר ירך אמו הוא** · והוה ליה כחצי גופה: **מתני' חמותה ובת חמותה כו'** · בכולהו מפרש ביבמות דסניין לה ומכוונות לקלקלה ואין נאמנות להעידה שמת בעלה: **יבמתה** · אשת אחי בעלה שונאה אותה ויראה ממנה שמא ימות אחד משני בעליהן בלא בנים ויהו צרות זו לזו: **ומה בין גט למיתה** · דלמיתה לא מהימנין ולגט מהימנין: **גמ' בארץ** · שאינה צריכה לומר בפני נכתב: **דאי אתי בעל מערער** · ואמר "לא כתבתיו": **משגחינן ביה** · שהרי לא נתקיים בבית דין ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך שתתקלקל: **בחוצה לארץ** · שהצריכוה לומר "בפני נכתב" וזהו קיומו ותו לא חיישינן לערעור, ואי מערער לא מהימן:

ומנקום

אין העבד נעשה שליח כו' · וא"ת ומתניתין ליתני עבד וכל שכן עובד כוכבים וללישנא דאמר ר' יוחנן לעיל זו אין תורה ניחא דנקט עובד כוכבים למידק דלענין כתיבה אפילו עובד כוכבים כשר אבל להך לישנא דמוקי ר' יוחנן כר"א קשה מהך דר' יוחנן דהכא ואור"ת דנקט עובד כוכבים לאשמועי' עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר דהאי בעובד כוכבים רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר: **לפי** שאינו בתורת גיטין וקדושין · והא דמתגרשת בעבד שלה היינו מטעם חצר: **העובד** כוכבים והכותי שתרמו כו' · פי' בקונט' דקסבר אין קנין לעובד כוכבים ונראה לר"י דאפילו למ"ד יש קנין משכחת לה כשגדלה שליש ביד ישראל וקנה ממנו עובד כוכבים ולא מיפטר מטעם לוקח דתבואת זרעך קרינא ביה כיון שגדלה הרבה ביד עובד כוכבים אי נמי כשזרעה העובד כוכבים ומכרה לישראל וגדלה שליש וחזר וקנאה ממנו ועוד דפי' ר"ת בספ"ק דבכורות (דף יא: ד"ה סבלים) דלא מיפטר לוקח היכא דלקח קודם שנתמרח אי נמי בחכר שדה מישראל חייב הגדל בו בתרומה ואפי' יש קנין לעובד כוכבי': **תרומתו** תרומה · והא דאמרי' בזבחים בפ' ב"ש (דף מה·) ופ"ק דתמורה (דף ב:) דקדשי עובדי כוכבים אין בהן משום מעילה ומפרש טעמא משום דילפינן חט חט מתרומה ובתרומה כתיב בני ישראל אתיא כר' שמעון דפליג הכא בסיפא וברים פרק שני דקידושין (דף מא:) מייתי לה: **ותנן** עובד כוכבים שתרם את של ישראל כו' · הוה מצי לשנויי דאתיא כרבי שמעון דסבר דליתא בתרומה דנפשיה בפרק שני דקדושין (דף מא:) אלא דעדיפא מיניה משני: **מה** אתם בני ברית · וא"ת דבפ"ב דקידושין (גז"ש) משמע דלרבי שמעון לא איצטריך ליה למידרש מה אתם בני ברית ומוקי לה לדרשא אחריתי וא"כ לדידיה מנא לן הא דקי"ל בכל דוכתי דעובד כוכבים לאו בר שליחות הוא לענין זכיה ורבית בפ' איזהו נשך (ב"מ דף עא:) וי"ל דמ"מ כיון דדרשי' שליחות מתרומה מגם אתם ומינה ילפינן בעלמא מסתמא דלא מרבינן בעלמא אלא דומיא דאתם: **מאי** טעמא דרבי גרסי'. ולא גרסי' דר' יוחנן דבהערל (יבמות דף עח·) סבר ר' יוחנן דעובד לאו ירך אמו הוא וכן מוכח סוגיא התם: **ונעשה** כמי שהקנה לה אחד מאבריה · תימה לר"י היתה עוברה היאך זכתה לו אע"ג דירך אמו הוא כיון דידה היא כיד רבה שלא שיחרר אלא העובר ואפילו שיחרר כולה חוץ מידה לא הוה לה לזכות לו דכשמשחרר כולה יש לה כח לזכות משום דגיטה וידה באין כאחד כדאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף כג·): **אדרבה** איפכא מיסתברא · ורב יוסף סבר דמ"מ *) יכולה לקלקלה בחו"ל ע"י עדים וראיה שלא שלח לה הגט:

והא

*) [נ"ל יכולים]

תוספות רי"ד

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לא שליח להולכה ולא שליח לקבלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ומתני' דקתני נכרי לאו למעוטי עבד דעבד ונכרי לענין גיטין וקידושין שוין הם וראיתי כתוב במקצת ספרים עבד דעלמא דלאו דידיה ולאו דידה ולכאורה נ"ל דהיא גירסא יפה דדוקא עבד דעלמא לא חזי למיהוי שליח לא לקבלה ולא להולכה אבל עבד דאשה הוי שליח לקבלה דיד עבד כיד אשה דמיא וכשקבלו העבד כאילו קבלתו האשה ועבד דאיש נמי הוי שליח להולכה דידו כיד רבו דמי וכשנותנו לאשה כאילו רבו נתנו לה אבל לאו מילתא היא דאע"ג דאמרי' דעבד כיד רבו דמיא לא שיהא שלוחו אלא כחצירו דומה ואילו שם הבעל הגט בחצירו ואמר לאשה טלי גיטיך מחצרי כלום היא מגורשת גם מיד עבדו נמי אינה מגורשת. ועבד דאשה כחצרה דמי וקי"ל חצר מהלכת לא קנה אך אם היה כפות ואשה עומדת בצדו דומיא דחצרה דבעי' והיא שעומדת בצד חצרה כדאמרי' לקמן בפרק הזורק הוא דהויא מגורשת אבל שתאמר לו האשה קבל לי גיטי בלא כפות ובלא שתעמוד בצדו בתורת שליח אינה מגורשת הלכך גירסא משבשתא היא דבכל עבד אמרי' דאינו נעשה שליח לא לקבלה ולא להולכה ואפילו בעבד דידהו. א"ר יוחנן נראין הדברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו שאינו רבו שלו שלא היו שניהם עבדים לרב אחד דכיון דעבד איתיה בתורת שחרור שלוחא נמי מצי אבל לא מיד רבו שלו אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו דמיא וכשמסרו בידו לא יצא גט מרשותו דדמי כאילו מונח בתיבתו ואע"ג דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באין כא' דשחרורא דידיה הוא אבל לאחרים לא: מתני' אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהגט כתב מוכיח:האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם:פי' ביבמות בהאשה שלום מפרש למה אלו הנשים שנאות אותה ומתכוונות לקלקלה ובעבור זה אינן נאמנות לומר מת בעלה אבל לגבי גט שכתבו מוכיח והוא ראיה בידם שהבעל נתנו להן הן נאמנות ולכולי האי לא חיישינן שמא הם זייפוהו וכתבוהו שאפילו אם הם זייפוה הרי הן מתקיימות אותו ואי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה כדאמרינן א"כ לא יוכלו לקלקלה ומ"ה הן נאמנות: והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ואסיק אביי בארץ שאינן צריכין לומר כלום ואי אתי בעל ומערער משגחי' ביה איכא למימר לקלקולה מכווני ולא מהימני ושמא הם זייפוהו וכתבו אותו כדי לקלקלה אבל בחו"ל שהן צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ואי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה שכבר נתקיים הגט על פיהן נאמנות שהרי אינן יכולות לקלקלה וכל זמן שאינן יכולות לקלקלה הרי הן נאמנות בכל הנשים והימנוה רבנן כבי תרי כדין כל שליח:תניא כותיה דאביי דמוקי מתני' בחו"ל · ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' עקיבא אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה זו שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה:

ומסקום

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לא:

צא ב מיי' פ"ד מהלכות תרומות הל' טו:

צב ג מיי' שם הל' ב:

צג ד מיי' שם ופ"ב מהל' שלוחין הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף א:

צד ה מיי' פ"ו מהל' עבדים הלכה ח טוש"ע י"ד · סימן רסז סעיף נה:

צה ו מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף א:

צו ז מיי' שם הל' כג טור ש"ע שם סעיף יג:

צז ח מיי' שם הל' ב:

צח ט מיי' שם והלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

מסורת הש"ס

קדושין מא:

שם מא: תרומות פרק ג משנה ט

שם פ"א מ"א [שבת קנג:]

[גרלה כמיותר]

קדושין מא:

תמורה כה.

שם כה: ע"ש קדושין כג:

תמורה כה: ע"ש לקמן מג:

[חולין נח. וש"נ]

[לקמן כב.]

יבמות כה. קיז.

לעיל ס. לקמן סב:

[תוספ' פ"ב] יבמות קכב.

במדבר יח

מבנה

△

הבלטת שמו של ר' יוחנן

תת נושא

ר' יוחנן אומר ב' הלכות שאינם קשורות זו בזו אבל בקריאה ראשונה של הגמ' משמע שיש קשר בין ב' הלכות אלו עד שבגמ' מסבירה את דברי ר' יוחנן

ב' הלכות של ר' יוחנן:

1) אין עבד נעשה שליח לקבל גט אשה

2) בענין עבד כשליח לקבל גט שחרור עבור עבד אחר

א - ב' עבדים של אדון א'

ב - ב' עבדים של ב' אדונים

נושא/מבנה

ב' גישות הפוכות ליישב בין דברי התנאים נאמנות לומר מת בעלה - אם נאמנות להביא גט